

Sygn. akt I CSK 286/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzcyk

SSN Zbigniew Kwaśniewski

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Dyrektora Izby Celnej w W.
przeciwko D. P., K. P. i P. D.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 13 kwietnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 19 listopada 2015 r., sygn. akt XXIII Ga (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 lutego 2015 r. Sąd Rejonowy zasądził od pozwanych P. D., K. P. i D. P. solidarnie na rzecz Skarbu Państwa Dyrektora Izby Celnej w W. kwotę 53 754,50 zł z odsetkami od zaległości podatkowych za okres od dnia 7

września 2005 r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu. Sąd ustalił, że pozwani byli członkami zarządu „B.” sp. z o.o. z siedzibą w W. W dniu 9 października 2002 r. spółka dokonała zgłoszenia celnego towaru sprowadzonego do Polski, określając jego wartość oraz kwotę należności celnych (długu celnego) z tego tytułu. Naczelnik Urzędu Celnego w W. decyzją z dnia 23 października 2002 r. uznał powyższe zgłoszenie celne za nieprawidłowe w części dotyczącej ustalenia wartości towaru i kwoty długu celnego. W wyniku wystosowanego przez polski organ celny zapytania dotyczącego świadectwa pochodzenia towaru załączonego do opisanego zgłoszenia celnego, władze Tajwanu w piśmie z dnia 18 listopada 2003 r. poinformowały, że świadectwo pochodzenia towaru jest fałszywe. Decyzją z 21 marca 2005 r., wydaną w trybie wznowienia postępowania w sprawie pochodzenia towaru i stawki celnej zastosowanej w zgłoszeniu celnym spółki z dnia 9 października 2002 r., Naczelnik Urzędu Celnego w W. uchylił poprzednią decyzję organu celnego w części dotyczącej kwoty wynikającej z długu celnego i określił tę kwotę w prawidłowej wysokości. Różnica między kwotą cła należną i kwotą pobraną od spółki wyniosła 39 277,40 zł, zaś odsetki wyrównawcze za okres od dnia pierwotnego zarejestrowania długu celnego (9 października 2002 r.) do dnia zarejestrowania retrospektywnego (21 marca 2005 r.) – kwotę 14 477,10 zł. Powyższa decyzja nie została zaskarżona przez „B.” spółkę z o.o. Z uwagi na nieuiszczenie tej należności przez dłużnika, w dniu 13 października 2005 r. Dyrektor Izby Celnej w W. wystawił przeciwko spółce tytuł wykonawczy obejmujący należności wynikające z ostatecznej decyzji z dnia 21 marca 2005 r. Egzekucja tej należności z majątku spółki została umorzona jako bezskuteczna postanowieniem organu egzekucyjnego z dnia 30 czerwca 2010 r. Sąd pierwszej instancji ustalił także, że w dniu zgłoszenia celnego (9 października 2002 r.) i wydania decyzji z dnia 23 października 2002 r., w skład zarządu spółki wchodził pozwani P. D., K. P. i D. P., będąca jednocześnie wspólnikiem spółki. W dniu 14 września 2003 r. zbyła ona swoje udziały na rzecz obywatela wietnamskiego P. T.. W tym samym dniu zgromadzenie wspólników B. sp. z o.o. podjęło uchwałę o odwołaniu całego dotychczasowego zarządu złożonego z trojga pozwanych i powołaniu zarządu w osobie P. T. Spółka z o.o. pod firmą B. figurowała w rejestrze handlowym, w którym wpisani byli pozwani jako członkowie jej zarządu (dział B nr (...)). Nie została

wpisana do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego. W rejestrze handlowym wpisana była siedziba spółki w W. przy ul. F. W dniu 28 listopada 2001 r. spółka dokonała zgłoszenia aktualizacyjnego NIP-2, w którym podała adres siedziby: W., ul. W. Korespondencja kierowana przez organy administracji na adres spółki nie była odbierana mimo awizowania. Pismem z 28 września 2011 r. pozwani zostali wezwani do zapłaty kwoty wskazanej w pozwie, której nie zapłacili.

Opierając się na tych ustaleniach Sąd Rejonowy uwzględnił powództwo Skarbu Państwa na podstawie art. 299 k.s.h. Wskazał, że stosownie do art. 209 § 2 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r.- Kodeks celny (jedn. tekst: Dz. U. z 2001 r. Nr 75, poz. 802 ze zm.), znajdującego zastosowanie w niniejszej sprawie na podstawie art. 26 ustawy z dnia 19 marca 2004 r.- Przepisy wprowadzające ustawę Prawo celne (Dz. U. Nr 68, poz. 623 ze zm.), dług celny spółki powstał w dniu przyjęcia zgłoszenia celnego (9 października 2002 r.), zatem w okresie, gdy członkami zarządu byli pozwani. Nie ma przy tym znaczenia, że jego ostateczna wysokość została ustalona w decyzji z dnia 21 marca 2005 r., ponieważ miała ona charakter deklaratoryjny, nie stworzyła nowego zobowiązania spółki, a jedynie zmodyfikowała ze skutkiem retrospektywnym jego treść w zakresie kwoty długu celnego (istniejącego od daty zgłoszenia celnego) ze względu na konieczność zastosowania wyższej stawki opłaty celnej w związku z przedstawieniem przez spółkę fałszywego świadectwa pochodzenia towaru. Nieprawidłowości w zgłoszeniu celnym, obciążające spółkę, zostały stwierdzone w decyzji organu celnego z dnia 23 października 2002 r. wydanej także w okresie sprawowania przez pozwanych funkcji członków jej organu zarządzającego. Sąd Rejonowy wskazał dalej, że wierzyciel wykazał fakt istnienia zobowiązania spółki oraz bezskuteczność jego egzekucji z majątku spółki (art. 299 § 1 k.s.h.), zaś pozwani nie udowodnili okoliczności egzoneracyjnych wskazanych w art. 299 § 2 k.s.h. Roszczenie odszkodowawcze powoda skierowane przeciwko członkom zarządu nie uległo przedawnieniu przed wniesieniem pozwu, albowiem rozpoczęło swój bieg w dniu powzięcia przez wierzyciela wiadomości o bezskuteczności egzekucji zobowiązania spółki, a okoliczność ta została stwierdzona w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2010 r. umarzającym postępowanie egzekucyjne.

Po rozpoznaniu apelacji pozwanych, zarzucającej naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 442¹ § 1 zdanie drugie k.c., art. 151 i art. 151 b ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa oraz art. 299 § 2 k.s.h., Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 19 listopada 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo. Podzielając ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego, Sąd drugiej instancji dokonał ich odmiennej oceny prawnej, uznając za uzasadniony zarzut naruszenia art. 299 k.s.h. Wskazał, że dług celny powstał w dniu 9 października 2002 r. i obciążał spółkę jako osobę prawną, a nie pozwanych jako członków jej organu zarządzającego. W związku z tym, że zdarzenie wywołujące szkodę miało miejsce w 2005 r., roszczenie powoda nie miało uzasadnionych podstaw, ponieważ w tej dacie pozwani nie byli już członkami zarządu.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 26 ustawy z dnia 19 marca 2004 r. -Przepisy wprowadzające ustawę Prawo celne (Dz. U. Nr 68, poz. 623 ze zm.) w związku z art. 85 § 1 i art. 209 § 2 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. - Kodeks celny (Dz. U z 2001 r. Nr 75, poz. 802), naruszenie art. 299 k.s.h. oraz art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji pozwanych lub przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ramach aktualnie obowiązującego modelu postępowania apelacyjnego, Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę merytorycznie na nowo, z czym wiąże się powinność przeprowadzenia ponownej samodzielnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, poczynienia własnych ustaleń stanowiących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia oraz prawidłowej subsumcji faktów pod właściwe normy prawa materialnego. Na Sądzie drugiej instancji spoczywa także obowiązek ustosunkowania się do zarzutów apelacji rzutujących na treść orzeczenia, a jego uzasadnienie powinno nie tylko zawierać obligatoryjne elementy składowe wskazane w art. 328 § 2 k.p.c. (w związku z art. 391 § 1 k.p.c., w zakresie wynikającym z realiów każdej indywidualnie traktowanej sprawy), ale także wyjaśniać motywy rozstrzygnięcia, co ma szczególne znaczenie w przypadku orzeczenia reformatoryjnego.

Uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie spełnia wskazanych wymagań, przez co nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Sąd drugiej instancji, dzieląc ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego, dokonał odmiennej oceny prawnej roszczenia powoda, koncentrując się na zarzucie naruszenia art. 299 § 1 k.s.h., aczkolwiek w sposób budzący poważne wątpliwości i w istocie nie pozwalający na odniesienie się do sposobu jego wykładni i zastosowania prowadzącego do zmiany zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa. Skarżący zasadnie zarzucił, że Sąd Okręgowy nie odróżnił odpowiedzialności spółki z o.o. za jej zobowiązania z tytułu długu celnego od odpowiedzialności pozwanych jako członków zarządu za zobowiązania spółki, których egzekucja z majątku spółki z o.o. okazała się bezskuteczna, opartej na art. 299 k.s.h., ponieważ świadczą o tym wywody Sądu drugiej instancji zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Sąd Okręgowy wskazał, że dłużnikiem z tytułu długu celnego powstałego w dniu przyjęcia zgłoszenia celnego czyli w dniu 9 października 2002 r. (art. 209 § 1 i 2 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r.- Kodeks celny) była „B.” spółka z o.o., a nie pozwani jako członkowie jej organu zarządzającego, którzy przestali pełnić swoje funkcje z dniem ich odwołania z zarządu czyli z dniem 16 września 2005 r., chociaż z ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego wynika, że nadzwyczajne zgromadzenie wspólników „B.” spółki z o.o. podjęło uchwałę o odwołaniu pozwanych w dniu 14 września 2003 r. Sąd Okręgowy wskazał dalej, że postępowanie wyjaśniające wszczęte na podstawie decyzji organu celnego z dnia 23 października 2002 r., kwestionującej prawdziwość i wiarygodność zgłoszenia celnego, zwłaszcza w odniesieniu do pochodzenia towarów oraz wysokości kwoty długu celnego, także toczyło się przeciwko „B.” spółce z o.o., a nie przeciwko członkom zarządu. To rozumowanie doprowadziło Sąd Okręgowy do konkluzji, że wobec faktu, że zdarzenie wywołujące szkodę miało miejsce w 2005 r. (Sąd drugiej instancji nie wskazał przy tym, o jakie konkretnie zdarzenie chodzi), roszczenie powoda nie miało podstaw, albowiem w tej dacie pozwani nie byli już członkami zarządu, co skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa. Lakoniczność wywodów prawnych Sądu drugiej instancji oraz oczywiste błędy rzeczowe zawarte w uzasadnieniu nie pozwalają na szczegółowe odniesienie się Sądu Najwyższego do kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 299 k.s.h. Trafność

zarzutu naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. prowadzi w tej sytuacji do uwzględnienia skargi kasacyjnej. Niemniej jednak należy wskazać, że w sprawie sporna pozostawała kwestia, czy pozwani jako członkowie zarządu spółki ponoszą - co do zasady - odpowiedzialność na podstawie art. 299 k.s.h. za zobowiązanie „B.” spółki niewyegzekwowane z jej majątku, polegające na zapłacie należnego cła i odsetek.

W orzecznictwie i piśmiennictwie ugruntowane jest stanowisko, że odpowiedzialność członków zarządu spółki z o.o. na podstawie art. 299 k.s.h. ma charakter odszkodowawczy (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2008 r., III CZP 72/08, OSNC 2009, nr 2, poz. 20). Jest to deliktowa odpowiedzialność własna członków zarządu za dopuszczenie do obniżenia potencjału majątkowego spółki, powodującego niemożność wyegzekwowania zobowiązań spółki z o.o. z jej majątku. Ponoszą ją osoby będące członkami zarządu spółki w czasie powstania i istnienia zobowiązania, a ściślej rzecz ujmując - w czasie powstania i istnienia podstawy tego zobowiązania. Nie ma przy tym znaczenia, czy bezskuteczność egzekucji z majątku spółki miała miejsce w czasie pełnienia przez nich funkcji członków zarządu czy też w okresie po ich odwołaniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2002 r., IV CKN 933/00, nie publ., z dnia 11 lutego 2010 r., I CSK 269/09, nie publ., z dnia 25 września 2003 r., V CK 198/02, Wokanda 2004/6/7, z dnia 2 lutego 2007 r., IV CSK 370/06, OSNC-ZD 2008, nr 1, poz. 18 oraz z dnia 25 lutego 2010 r., V CSK 248/09, OSNC 2010, nr 10, poz. 141, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2008 r., III CZP 143/07, OSNC 2009, nr 3, poz. 38).

Przesłankami odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o. w świetle art. 299 § 1 k.s.h. są, jak to już wskazano, istnienie zobowiązania spółki, a ściślej jego podstawy w czasie sprawowania przez nich funkcji członków zarządu oraz bezskuteczność egzekucji tego zobowiązania z majątku spółki z o.o. zarówno w okresie sprawowania funkcji przez członków zarządu, jak i już po ich odwołaniu. Okoliczności te musi udowodnić powód. Pozwany członek zarządu może się od niej uwolnić przez wykazanie, że przestał pełnić tę funkcję przed powstaniem zobowiązania spółki lub w sytuacji przeciwnej - przez wykazanie przesłanek ekskulpujących opisanych w art. 299 § 2 k.s.h. (por. wyroki Sądu Najwyższego z

dnia 21 lutego 2002 r., IV CKN 793/00, OSNc 2003, nr 2, poz. 22, z dnia 16 maja 2002 r., IV CKN 933/00, nie publ, i z dnia 8 marca 2007 r., III CSK 352/06, nie publ.). Powinnością Sądu Okręgowego było jednoznacznie wskazanie, kiedy w jego ocenie powstało zobowiązanie spółki, którego niewyegzekwowanie z majątku spółki stanowi podstawę żądania pozwu, opartego na art. 299 § 1 k.s.h., czy w świetle obowiązujących w dniu powstania długu celnego spółki, przepisów celnych, ziszczenie podstawy tego zobowiązania spółki nastąpiło w okresie sprawowania przez pozwanych funkcji członków zarządu i czy w związku z tym pozwani za to niewyegzekwowane z majątku spółki zobowiązanie spółki odpowiadają czy też nie odpowiadają, a także czy i kiedy powstało własne zobowiązanie członków spółki dochodzone przez wierzyciela w niniejszej sprawie na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. oraz czy pozwani wykazali przesłanki z art. 299 § 2 k.s.h., czego Sąd Okręgowy nie uczynił.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji (art.398¹⁵ § 1 k.p.c.).

r.g.